

Mamulis van het Indonesische eiland Sumba

De ouderen onder ons herinneren zich de naam van het eiland Sumba nog wel van het rijtje Indische eilanden, dat bij de aardrijkskundes opgedreund moest worden. Er hing een zweem van mystiek rond die namen. Zo ook rond het in dit artikel besproken sieraad.

Sumba kan in twee delen worden verdeeld. Het westen is bebost en weelderig, terwijl het oostelijke deel dor en droog is met uitgestrekte kalksteenplateaus waar het vee en de paarden vrij rondlopen. Zo'n acht maanden per jaar is het er te droog om gewassen te verbouwen.

Al met al is het economische leven op Sumba behoorlijk

zwaar en spitst zich toe op de handel in paarden, vee en textiel.

Oorsieraden

De mamulis (er zijn diverse schrijfwijzen in omloop: mamuli, mamoele, memoeli), aanvankelijk alleen van goud, waren oorsieraden die alleen in het bezit waren van de rijke, voorname families (*raja's*). Ze werden aanvankelijk alleen door vrouwen gedragen, maar werden geleidelijk vooral een mannsieraad. De mamuli hing aan

een gouden ketting rond de nek of soms aan een koord om het linkeroor. Bij feestelijke gelegenheden werden ze ook wel bevestigd aan de hoofddoek.

De gouden mamulis wegen ca. 50 tot 150 gram en zijn ± 10 cm breed en 10-12 cm hoog.

De mamuli werd gedragen bij belangrijke ceremoniële gebeurtenissen, waarbij men dan moet denken aan huwelijken tussen leden van de raja-families of het contact zoeken met de geesten van voorouders (*marapu*). De bevolking van dit eiland had diepgewortelde culturele- en religieuze overtuigingen met fantasierijke denkbeelden.

Symboliek

De mamuli is een omega-vormig sieraad en suggereert de vrouwelijke genitaliën en staat als zodanig symbool voor de vruchtbaarheid (het leven gevende). Soms zag men er de vorm van een berg in, als heilig symbool van de herkomst der voorouders.

De mamulis zijn op de omgebogen onderzijden vaak voorzien van dierfiguren zoals een haan, paard, kaketoef, bufel of aap. Ook mannen of krijgers te paard of soldaten in volle uitrusting met schild en zwaard komen als versiering veelvuldig voor. Allemaal voorstellingen met een symbolische betekenis. Zo geloofde men dat het paard de geest van zijn baas naar het hiernamaals zou dragen. De centrale lijn van het sieraad, omgeven door gekrulde spiralen, symboliseert de kloof tussen boven- en onderwereld.

* Ronald Frings is reeds decennia lang een particuliere verzamelaar van bepaalde Oosterse sieraden en gebruiksvoorwerpen en heeft het Verre Oosten veelvuldig bezocht. Zijn belangstelling gaat in eerste instantie uit naar het werk en leven van de oriëntalistische schilder Marius Bauer (1867-1932). Zijn betrokkenheid bij een charitatieve instelling voor Sumba bracht hem op het spoor van de mamuli.

De mooiste exemplaren zijn versierd met driedimensionale figuren, vaak in complexe groepen.

Bruidsschat

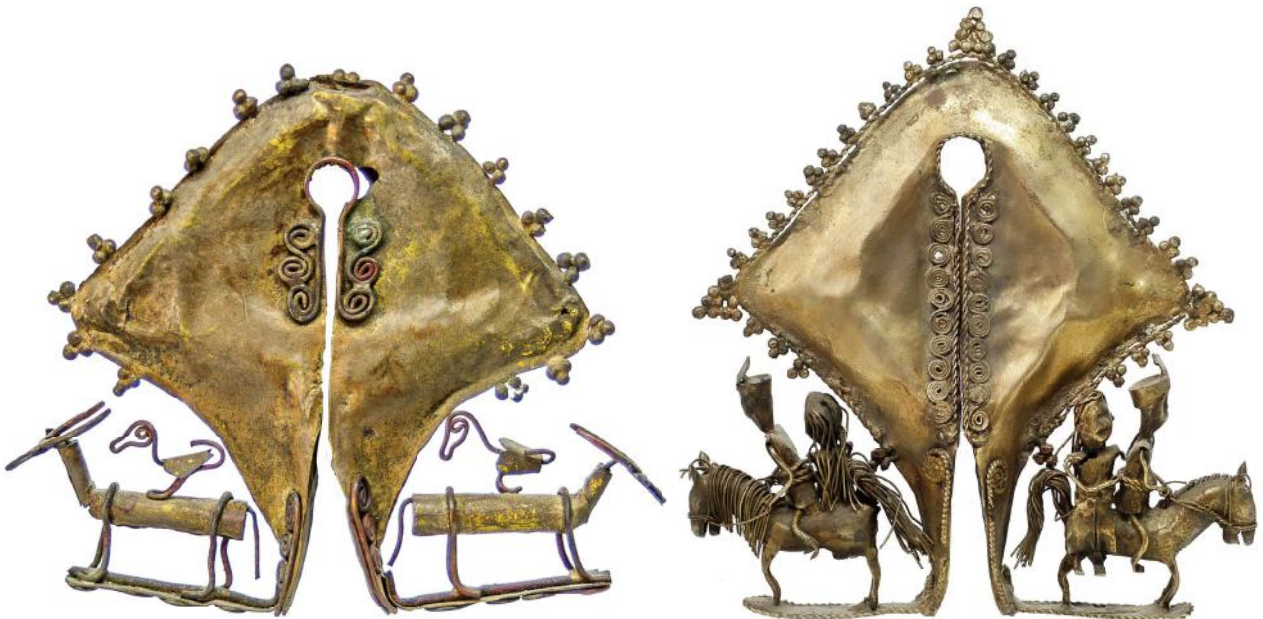
De sieraden vormen een belangrijke rol bij het spel van geven en nemen van giften tijdens de huwelijksceremoniën en zijn een onderdeel van de bruidsschat. Geen meisje van goede komaf kon trouwen zonder mamuli. Bovendien bleven de mamulis op zo'n manier in de familie en vormden later weer een belangrijk onderdeel van de erfenis. De bruidegom en zijn familie schonken zijn aanstaande vrouw altijd een mamuli, terwijl de bruid en haar familie voorwerpen schonken zoals gewe-

ikats, ivoor en varkens.

De mamulis werden bewaard in zwarte houten kistjes die werden opgeslagen in de nok van de clan-huizen of anders op donkere plaatsen. Men geloofde dat op zo'n manier de spirituele krachten van de mamuli bewaard bleven. Slechts bij bijzondere gelegenheden zagen deze voorwerpen het daglicht.

Sandelwood horses

Op Sumba zelf vindt men geen goud. Dit kwam op het eiland vooral door de handel in de zgn. Sandelwood horses, een beroemd pony-ras. Aanvankelijk dreef men handel met Arabieren, Chinezen en Portugezen, later met de Engelsen en met name met de Nederlanders die de pony's gebruikten in het KNIL-leger. Betaling vond voornamelijk plaats in gouden munten. Zo kwam dit edelmetaal naar Sumba en kwam het in de

Mamulis zagen slechts het daglicht bij bijzondere gelegenheden

handen van de edelsmeden met hun rijke en gevarieerde traditie.

Mamulis als kunstobject

Sinds de onafhankelijkheid van Indonesië, maar zeker na 1980, verlegt het accent van de mamuli zich van heilige familieschat naar kunstobject en werden ze voor goed geld beetje bij beetje aan antiquairs verkocht.

Begin deze eeuw werden bij een Londense antiquair tien schitterende 19e eeuwse gouden mamulis te koop aangeboden.

In 1988 besteedde het Geneefse museum Barbier-Mueller in een speciaal bulletin uitgebreid aandacht aan dit siervoorwerp. En ook ons eigen jammer genoeg gesloten museum Nusantara bezat een aantal prachtige mamulis

waarvan er een op de omslag prijkte van zijn sieraden-catalogus van 1984.

Moderne mamulis

In de 20e eeuw kwamen mamulis, gemaakt van minder hoogwaardige metalen, in omloop maar nog steeds met een verfijnde stilering.

Helaas worden er de laatste jaren met grote regelmaat mamulis aangeboden, met name op Catawiki, die slechts vervaardigd zijn voor de handel en weinig met het eiland en de cultuur van Sumba te maken hebben.

Tegenwoordig wordt de mamuli op Sumba door beide geslachten gedragen en is nu, gemaakt in verschillende soorten (edel-)metalen, vooral een verzamelobject geworden.
r.frings@planet.nl

Literatuur:

Adams, M. (1965). *Leven en Dood op Sumba*. Rotterdam: Museum voor Land- en Volkenkunde te Rotterdam 1965/1966, tentoonstellingscatalogus.

Brinkgreve, F. (2013). *Een Huis vol Indonesië – De Liefkes Collectie*. Leiden: Rijksmuseum Volkenkunde. Een publicatie n.a.v. de gelijknamige tentoonstelling.

Forth, G.L. (1981). Rindi: An Ethnographic Study of a Traditional Domain in Eastern Sumba. In: *Verhandelingen van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde* 93.

Keane, W. (1988) Shadows of Men and Spirits: Mamuli of Sumba. In: *Tribal Art Bulletin Musée Barbier-Mueller* 1988 – II

Ollemans, S. (2009). Verkoop-catalogus. London

Okker, F. (2015). *Rouffaer. De laatste Indische ontdekkingsreiziger*. p.232, 233, 276. Amsterdam: Boom

Rouffaer, G.P. (1911). Zeldzame gouden memoeli van Soemba, Verslag aan het Bataviaasch Genootschap 1911, blz. 291-294. In: *Notulen van de algemeene en directievergaderingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en wetenschappen XVIII*.

Wassing-Visser, R. (1984). *Sieraden en lichaamsversiering uit Indonesië*. Delft: Nusantara